

http://mlsp.kmu.gov.ua/control/uk/publish/articie;jsessionid=8C4E725AAC20086DC62C38055C6E8EF3?art_id=54639&cat_id=102037

Annotation. *The peculiarities of Ukrainian legislation in the sphere of social services and the main problems of it and prospects are viewed in the article.*

Key words: *social services, legislation in the sphere of social services, the Law of Ukraine «On social services».*

УДК 331.55(477)

Г.М. Качан, *завідуюча лабораторіями,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, Київ*

РОЗВИТОК НЕФОРМАЛЬНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ

У даній статті висвітлені проблеми розвитку неформальної зайнятості в Україні, її сучасний стан. Наведені позитивні і негативні наслідки трудової діяльності населення у неформальному секторі економіки.

Ключові слова: *ринок праці, неформальна зайнятість, види неформальної діяльності, чисельність зайнятих, Міжнародна організація праці.*

Постановка проблеми. Проблема зайнятості є однією з основних проблем ефективного соціально-економічного розвитку України. Ще більш загостреною ця проблема стає з розвитком зайнятості населення у неформальному секторі економіки.

Дослідженням проблеми неформальної зайнятості та ринку праці займається ряд науковців: А. Баланда, С. Коваленко, І. Кравченко, Е. Лібанова, В. Мандибура, Г. Мімандусова, Р. Михайлишин, І. Петрова, В. Онікієнко, О. Турчинов, М. Шаленко, які зробили значний внесок у створення національної концепції неформального сектора. Проте нині серед дослідників немає одностайної позиції щодо напрямків підвищення ефективності використання трудового потенціалу населення, що перебуває у стані неформальної зайнятості, вдосконалення відповідних заходів державного регулювання. При цьому дослідження, що проводяться, базуються на різних підходах до визначення сутності неформальної зайнятості, оцінки її масштабів, через що різняться й рекомендації щодо вирішення проблем неформальної зайнятості.

Мета дослідження. Метою статті є проведення аналізу стану неформальної зайнятості в Україні, визначення наслідків діяльності населення у неформальному секторі.

Основні результати дослідження. Поява неформального сектора в економіці особливо характерна для країн, що розвиваються. Неформальна зайнятість - досить широке поняття, під яким розуміють весь спектр видів діяльності, що з різних причин є неформальними (або не повністю оформленими) відповідно до чинного законодавства.

Види неформальної діяльності різноманітні, основні з них: вулична торгівля; ремонтні роботи; діяльність, пов'язана з програмним забезпеченням комп'ютерів; бухгалтерські роботи і секретарські послуги; робота за договором з підприємством формального сектора в ряді галузей для зниження витрат і збільшення гнучкості виробництва; домашні послуги й інші. Усі ці види діяльності, як правило, проводяться без патентів, контрактів, не декларуються у відповідних державних структурах.

Факторами росту неформальної зайнятості є:

- рівень безробіття (масштаби неформальної зайнятості значніше в регіонах, де він вище);
- менш сприятливі умови для легального бізнесу (чим гірше ці умови, тим вище рівень неформальної зайнятості);
- нестача нових робочих місць у формальному секторі економіки (чим менше створено нових робочих місць в регіоні, тим вище рівень неформальної зайнятості).

В Україні для вимірювання масштабів неформальної зайнятості використовують дослідження з питань економічної активності населення, які регулярно проводить Держкомстат України. Зайнятими у неформальному секторі економіки вважаються всі особи, які за звітний тиждень працювали на незареєстрованих підприємствах, що за розміром можна віднести до сектору домашніх господарств і які хоча б частково орієнтовані на ринкове виробництво. До цього переліку включають також осіб, які працювали в офіційному секторі, але без укладення трудового договору.

За даними Держкомстату України, протягом 2000-2007 рр. чисельність зайнятих у неформальному секторі економіки зросла з 14,8% до 22,3%. У 2008 р. неформальна активність населення почала знижуватися: чисельність зайнятих у неформальному секторі скоротилася майже на 100 тис. осіб, а рівень залучення зайнятого населення до цього сектору знизився до 21,8%. Незважаючи на світову фінансово-економічну кризу, яка торкнулася й України, ця позитивна тенденція частково збереглася у 2009 р.:

порівняно з 2008 р. чисельність зайнятих у неформальному секторі зменшилася на 93,9 тис. осіб, однак на тлі скорочення загальної кількості зайнятих рівень залучення населення до неформального сектору економіки у 2009 р. зріс на 0,3% . У 2010 зайнятість у неформальному секторі економіки склала 103,5 % відносно до 2009 р. Із загальної кількості зайнятих у неформальному секторі економіки 80,7% були у працездатному віці та проживали переважно у сільській місцевості (67,3%). Найвищий рівень участі населення у неформальному секторі спостерігався серед молоді віком 15-24 роки та пенсіонерів у віці 60-70 років [4].

Наслідки неформальної зайнятості не є однозначними. В країнах, які залучені до проекту МКП-ВЕРС «Захист прав працівників зайнятих в неформальних трудових відносинах та їх представництво» досі тривають дискусії щодо позитивів та негативів неформальної зайнятості, зокрема досить часто представники органів виконавчої влади наголошують на позитивах неформальної зайнятості, яка на їх думку сприяє вирішенню проблем зайнятості і доходів населення, розширенню ринку товарів і послуг, створенню бази для розвитку малого бізнесу.

Позитивними є: зменшення безробіття завдяки зайнятості в неформальному секторі; невеликі підприємства, що організуються в неформальному секторі, є початковою дією в створенні власної справи, що може перетворитися в більш серйозну форму підприємництва і збільшити число нових робочих місць.

Втім, на переконання профспілок ці «позитиви» повністю нівелюються тими гострими соціальними проблемами, які породжує неформальна зайнятість, зокрема контролю за умовами і режимом праці, втрата кваліфікації, відсутність соціального страхування й інших мір соціального захисту та інші. Для безпосередніх працівників неформальна зайнятість є нестабільною, нерегулярною і тому ризикованою; вона не гарантує одержання трудових доходів. Така зайнятість позбавляє частину найманих працівників багатьох соціальних прав, передбачених

Порушуються й суспільні економічні інтереси, які є об'єктом національної економічної безпеки. Відсутність достовірної інформації про стан економіки і дійсний обсяг ВВП заважає макроекономічному прогнозуванню, розробці ефективних програм розвитку національної економіки. Держава недоодржує податки, частину яких можна було б спрямувати на розвиток соціальної сфери, що позначається на життєвому рівні всього населення. За наявності в обігу офіційно не облікованих грошових потоків ускладнюється контроль за грошовою масою та її структурою, планування грошової

емісії. В особливо критичних ситуаціях наслідком неформальної зайнятості може бути навіть руйнація всієї грошово-кредитної системи

Висновки. Отже, стає зрозуміло, що одним з пріоритетів державної стратегії економічної безпеки та політики щодо ринку праці повинна стати боротьба за істотне скорочення й обмеження неформальної зайнятості. Вона повинна носити комплексний характер і охоплювати заходи економічного, адміністративного, соціально-психологічного та виховного характеру.

Успішність процесу переходу від неформальної до формальної зайнятості буде залежати від спроможності держави стимулювати зростання кількості підприємств, на яких створювалася б продуктивна зайнятість, досягнення балансу попиту і пропозиції на зареєстрованому ринку праці.

Список використаних джерел

1. Киселева Т. Неформальная экономика и неформальная занятость / Т. Киселева // Менеджер по персоналу. - 2009. - № 3. - С. 14-22.
2. Управління трудовим потенціалом: [навч. посіб.] / В.С. Васильченко А.М. Гриненко, О.А. Грішнова, Л.П. Керб. - К.: КНЕУ, 2005. - 403 с.
3. www.dcz.gov.ua- Державна служба зайнятості.
4. www.ukrstat.gov.ua. - Офіційний сайт Держкомстату України.

***Annotation.** This article highlights the problems of informal employment in Ukraine, its current state. These positive and negative effects of population employment in the informal sector.*

***Key words:** labor market, informal employment, informal types of activity, number of employees, the International Labour Organization.*

УДК:338.46:378(477)

О.М. Козак, аспірант,

Тернопільський національний економічний університет

ПРОГНОЗНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

В статті розглядаються проблеми розвитку вищої освіти в умовах демографічної кризи, проведений якісний аналіз динаміки кількості студентів та перспектив надання послуг вищої освіти в Україні.